

УДК 334.012.61-022.51:658.5(477)

О. С. Єфремова,
аспірант кафедри економічної теорії та конкурентної політики
Київського національного торговельно-економічного університету
ORCID ID:0000-0001-6614-0872

DOI: 10.32702/2306-6814.2019.9.57

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

О. Yefremova,
postgraduate student of Economics and Competition Policy Department,
Kyiv National University of Trade and Economics
ORCID ID:0000-0001-6614-0872

COMPETITIVE SMALL ENTREPRENEURSHIP STATE SUPPORT IN UKRAINE

У статті йдеться про види та способи досягнення державної підтримки для малого підприємництва в Україні. Серед сучасних інструментів оцінювання державної підтримки слід виділити саме "конкурентоспроможність". Згруповано 12 блоків, що визначають конкурентоспроможність сукупністю установ, політики та факторів, що формулюють рівень продуктивності економіки, яка встановлює рівень процвітання, котрого може досягти економіка. Ці блоки показників організовані в три підіндекси: основні вимоги, підвищення ефективності, інновації, фактори. Домінуючим в оцінці ефективності державного управління виступає критерій економічної ефективності. Концептуалізація самого поняття "соціальна ефективність". Роль малого підприємництва визначається вирішенням завдань щодо підвищення стійкості й інноваційного характеру економічного зростання, зниження соціальної напруженості і забезпечення зростання зайнятості щодо формування масового середнього класу. Розкрито План заходів щодо реалізації Стратегії розвитку малого та середнього підприємництва в Україні до 2020 року. Сформувано "вхідні" та "вихідні" елементи концепції підтримки конкурентоспроможності малого підприємництва. Висвітлено вплив факторів економічного зростання малого підприємництва на його конкурентоспроможність.

The article deals with the ways and means of small entrepreneurship state support achieving in Ukraine. The contemporary approaches are highlighted which are based on a social approach appeals not only to a generalizing view of the structure of social relations but also links with the stages of production and consumption of a social product. Among the modern instruments for state support evaluating, it is precisely "competitiveness" should be emphasized. There are 12 blocks that determine the competitiveness of institutions set, policies and factors that formulate the level of economy productivity, which sets the prosperity level that the economy can achieve. These blocks of indicators are organized into three sub-indexes: basic requirements, efficiency gains, innovations, factors. The economic efficiency criterion is dominant in the assessment of public administration efficiency. Conceptualization of "social efficiency" concept. The role of small entrepreneurship is determined by solving the problems of increasing the sustainability and innovative nature of economic growth, reducing social tension and ensuring employment growth according to the mass middle class formation. The Action Plan on the implementation of Small and Medium Enterprises Development Strategy in Ukraine until 2020 is revealed. Input and output elements of the competitiveness of small entrepreneurship support concept are formed. The economic growth influence factors of small entrepreneurship competitiveness are highlighted. The influence of small entrepreneurship economic

growth factors on the small entrepreneurship competitiveness, where small entrepreneurship is the most flexible organizational form of economy with the use of labor resources of society is investigated. It is proved that such categories as "economic growth" and "competitiveness" of small entrepreneurship are interdependent, since their evaluation can be carried out in two directions, such as quantitative changes in production and structural changes in the economy. It is determined that this form of economic activity best takes into account the achieved level of social division of labor and opens perspectives for the development of an innovative economy.

Ключові слова: мале підприємництво, конкурентоспроможність, державні програми розвитку МП, індекс конкурентоспроможності, Стратегія розвитку МСП.

Key words: a small entrepreneurship, a competitiveness, state development SE programs, a competitiveness index, SME development strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Оцінювання державної політики сприяння (підтримки) розвитку конкурентоспроможності малого підприємства є самостійною і складною проблемою теорії державного управління. Складність полягає в тому, що в Україні відсутня єдина система визначених показників результатів діяльності суб'єктів малого підприємства, запроваджуються системи вироблені наддержавними інститутами або в межах національних систем.

Оцінювання державної політики сприяння розвитку конкурентоспроможності малого підприємства із наукової точки зору в Україні частіше відбувається в контексті проблеми ефективності державного управління, проте проблемі оцінювання у формі раціонального аналізу та аналізу програм приділяється замало уваги. Тому розумним є питання про можливість проведення порівняльного компаративного аналізу конкурентоспроможності малого підприємства країн з розвинутою економікою та України, в зв'язку з різницею в рівнях економічного розвитку. Звісно, шляхи та моделі розвитку конкурентоспроможності малого підприємства слід шукати та запозичувати в успішному досвіді розвинутих країн та, як результат, перебудувувати на національний лад.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

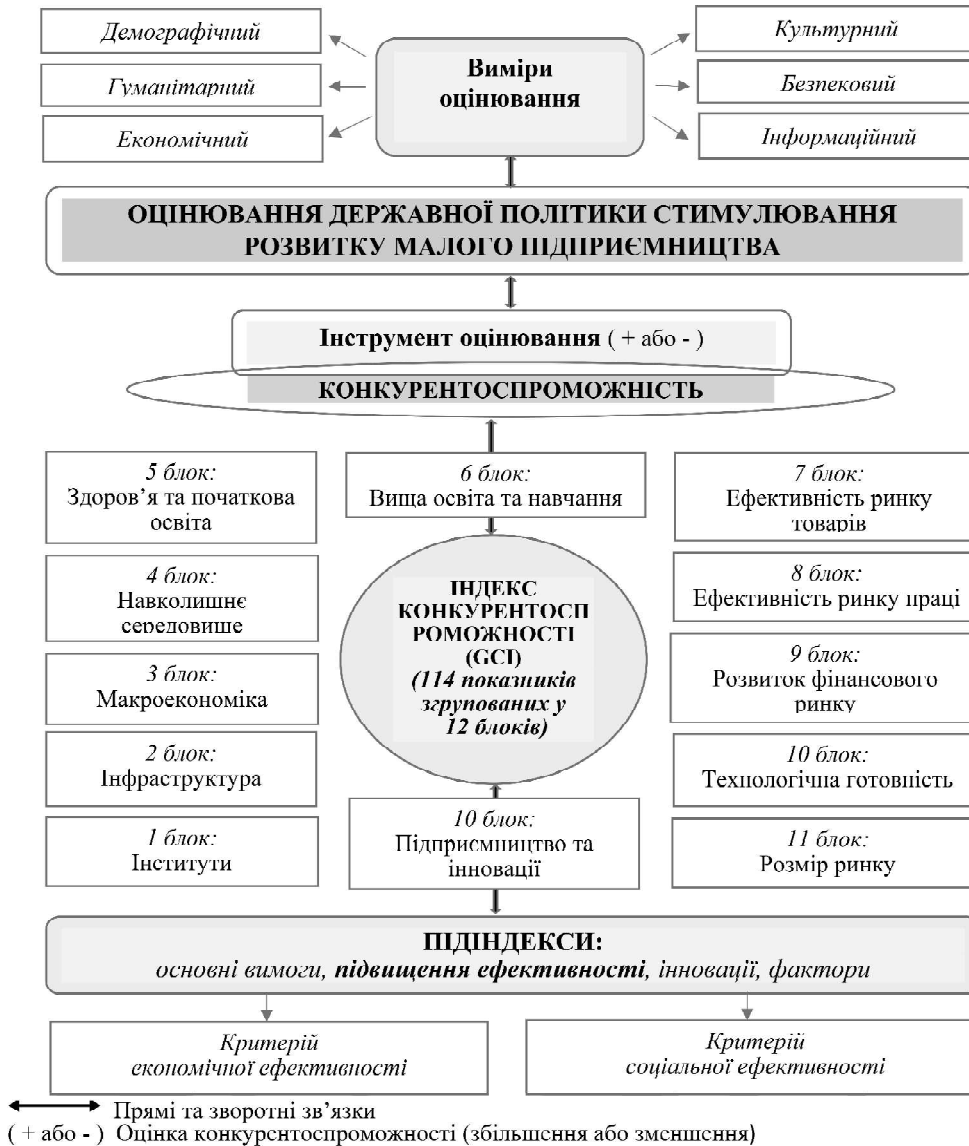
Оцінювання конкурентоспроможності малого підприємства є одним зі складників вироблення державної політики. Як вважає Н. Дєєва та В. Хмурова, це "систематична оцінка якості діяльності і/або результатів виконання програми або політики з метою вивчення її впливу, внесення пропозицій щодо змін та виправлень" [1, с. 25]. Таким чином, [С. Король] "її розробники намагаються з'ясувати наступне, чи досягла певна політика або програма встановлених перед нею цілей,

які ресурси задіяні та скільки з них витрачено, хто і що отримав у результаті її здійснення, які вона має передбачувані та непередбачувані наслідки для суспільства" [2].

Оцінювання державної політики сприяння розвитку конкурентоспроможності малого підприємства виконує функцію зворотного зв'язку. Дієвість процесу оцінювання політики, на думку О. Зубчика, П. Безус, також полягає у його систематичності, чіткості, об'єктивності, науковій обґрунтованості досліджень поточних і довгострокових наслідків державної політики для цільових та нецільових ситуацій або груп клієнтів, а також в оцінці співвідношення поточних і довгострокових витрат до будь-яких вигід [3; 4]. Крім того, відбувається ідентифікація нових проблем. Процес повторюється. Так, здійснюється цикл процесу вироблення державної політики. Як зазначає В. Лагутін, С. Корольова, І. Макалюк "оцінювання має на меті з'ясувати, чим насправді є політика, а також виявити замовників, чиї рішення про те, чи брати участь у політиці (і наскільки) встановлюють обмеження щодо можливостей політики. Оцінювання застосовується на всіх етапах аналізу державної політики і розглядається як засіб підвищення її раціональності й ефективності" [5; 6].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Оцінювання державної політики є механізмом державного управління. Різноманітність вимірювань управлінської ефективності та оцінювання державної політики визначає їхню внутрішню диференціацію (організаційна, економічна, політична та ін.), а також затребуваність того чи іншого виміру і критерії оцінювання різних видів ефективності та результативності визначаються сферою потенційного застосування поняття "ефективність". Особливо це справедливо щодо сфери державного управління стимулювання розвитку конкурентоспроможності малого підприємства, метою якого є досягнення артикульованого поняття загального блага. У його змісті суттєво виражений соціальний складник. У цьому зв'язку оцінювання державної політики стимулювання розвитку конкурентоспроможності малого підприємства має значне число вимірів, а саме: економічний, гуманітарний, демографічний, культурний,

Рис. 1. Механізм оцінювання державної політики стимулювання розвитку МП через призму конкурентоспроможності як інструменту оцінювання (за вимірами, показниками та критеріями ефективності)

Джерело: розроблено автором за опрацюванням матеріалів [1; 3; 9].

інформаційний тощо, що формує основні завдання в рамках дослідження Безперечно, питання підтримки конкурентоспроможності малого підприємництва зі сторони держави зокрема є ключовою проблематикою та ціллю статті.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Серед сучасних інструментів оцінювання слід виділити саме "конкурентоспроможність". Існує низка підходів, зокрема "конкурентоспроможність національних економік і країн", що визначається численними і різноплановими факторами. Про це свідчать щорічні звіти Всесвітнього економічного форуму (The Global Competitiveness Report) [7], який проводить рейтингову оцінку країн щодо Індексу глобальної конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index) [8], а

також провідного європейського Інституту менеджменту (Швейцарія), який здійснює дослідження країн, складаючи "Щорічний рейтинг глобальної конкурентоспроможності" (The IMD World Competitiveness Yearbook).

Експерти Всесвітнього Економічного Форуму визначають конкурентоспроможність сукупністю установ, політики та факторів, що формують рівень продуктивності економіки, яка встановлює рівень процвітання, котрого може досягти економіка. Усі вони згруповані у 12 блоків, а саме: інститути, інфраструктура, макроекономіка, навколишнє середовище, здоров'я та початкова освіта, вища освіта та навчання, ефективність ринку товарів, ефективність ринку праці, розвиток фінансового ринку, технологічна готовність, розмір ринку, підприємництво та інновації [8]. Ці блоки показників по черзі організовані в три підіндекси: основні вимоги, підвищення ефективності, інновації, фактори. Три підіндекси отримують різну вагу в розрахунку загального індексу в залежності від стадії розвитку кожної окремої економіки, зокрема за валовий внутрішній продукт (далі —

ВВП) на душу населення та часткою експорту сировини. Індекс включає статистичні дані організації міжнародного рівня (Міжнародний валютний фонд (далі — МВФ), Світовий банк, спеціалізовані установи Організації Об'єднаних Націй) та результати експертного опитування. Крім того, підходи Світового банку й МВФ, які здійснюють протягом багатьох років вивчення ефективності державного управління, використовуючи поняття "потенціал держави", що визначає здатність держави проводити і пропагувати колективні дії, а також поняття "ефективність державних інститутів", яке характеризує використання потенціалу для задоволення потреби суспільства у відповідних благах [7; 8].

Домінуючим часто в оцінці ефективності державного управління виступає критерій економічної ефективності. Економічне зростання за будь-яку ціну ще досить часто є пріоритетом перед іншими зобов'язаннями суспільству, що вимагає ширшого і детальнішого аналізу національних пріоритетів, а тому не може бути редуко-

Рис. 2. Пріоритетні проекти для реалізації Стратегії МСП в Україні

Джерело: розроблено автором на основі опрацювання [11; 12].

ваний до показників валового внутрішнього продукту чи інших, суто економічних показників. Усе частіше постає необхідність більш соціально-інклюзивного підходу до розуміння економічного зростання. Це означає, що таке економічне зростання мають відчутти більшість членів суспільства. У цьому зв'язку, Світовий Економічний Форум розрахував і цього року представив композитний індекс, який показує становище країни на основі їх комбінованих показників — індексу інклюзивності розвитку (KPI, IDI). Цей новий глобальний індекс має більш комплексний зміст відносного стану економічного розвитку порівняно із загальноприйнятими рейтингами на основі ВВП на душу населення [8].

Отже, сучасні підходи вже будуються на соціальному підході, який не тільки апелює до узагальнюючого погляду на структуру суспільних відносин, але й ув'язується зі стадіями виробництва і споживання суспільного продукту. У науковій літературі останніх десятиліть отримало розроблення поняття соціальної ефективності.

Як альтернатива економічної (або механічної) ефективності, поняття соціальної ефективності в цьому контексті визначає функцію мінімізації транзакційних витрат і безпосередньо пов'язане з ефективністю функціонування механізму координації соціальних взаємодій. Концептуалізація самого поняття "соціальна ефективність" базується на тому, що:

1) соціальна ефективність адміністрації полягає в зменшенні на макрорівні політичної невизначеності, формулюванні чітких правил гри і контролі за їх виконанням;

2) соціальна ефективність тим вище, чим більший внесок суспільства в підвищення здатності держави ефективно проводити і пропагувати колективні заходи;

3) ключовим способом підвищення потенціалу держави і, відповідно, соціальної ефективності (як результату використання цього потенціалу) є створення ефективної системи норм і правил, які прояснюють соціальні взаємодії і обмежують ризики [9; 10].

Таким чином, у розвитку будь-якої країни або регіону роль малого підприємництва визначається вирішенням завдань щодо підвищення стійкості й іннова-

ційного характеру економічного зростання, зниження соціальної напруженості і забезпечення зростання зайнятості щодо формування масового середнього класу.

Цілісна характеристика (механізм) оцінювання державної політики стимулювання розвитку малого підприємництва через призму (у напрямі) конкурентоспроможності, як інструменту оцінювання, за вимірами, показниками та критеріями ефективності нами розкрито на рисунку 1.

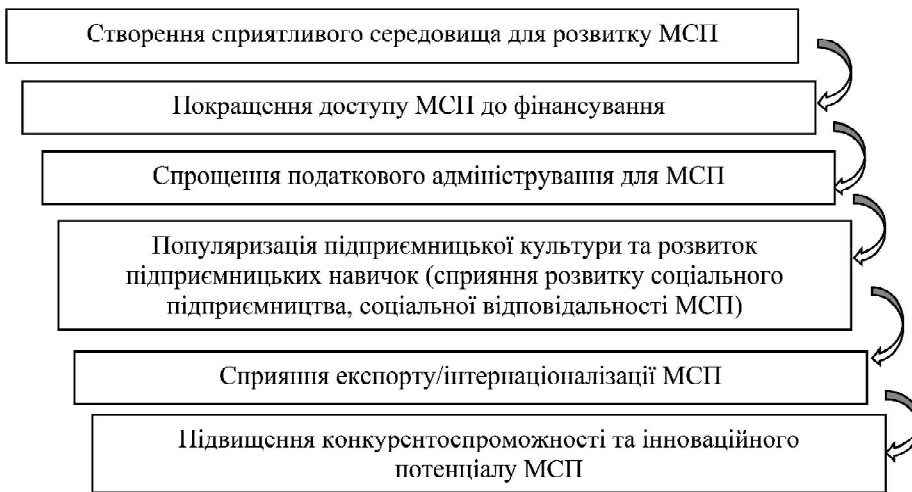
Основні поняття, які використовуються дослідниками сьогодні для цілісної характеристики оцінювання державної політики стимулювання розвитку малого підприємництва, пов'язані з "внутрішньосистемним" розумінням політичної мінливості, розглядають політичний процес як режим функціонування певної системи, а зміну — як зміну її станів. Проте їх зміна, як правило, є наслідком зміни політичного курсу. Дії держави щодо досягнення декларованих цілей повинні змінюватися досить динамічно, адекватно реагуючи на ці різні чинники.

Основними кроками держави на шляху підтримки розвитку малого підприємництва у світовій практиці вважають:

- створення раціональної нормативно-правової бази;
- вдосконалення спрощеної системи бухгалтерського обліку та звітності малих підприємств;
- організація фінансової підтримки малого підприємництва;
- забезпечення малих підприємств інформацією та підготовленими кадрами.

Найважливішим кроком, безперечно, є організація фінансової підтримки малого підприємництва. Кредитування малих підприємств комерційними банками в Україні знаходиться на низькому рівні розвитку [1; 6].

Не останню роль у фінансовій підтримці малого підприємництва відіграють державні регіональні та місцеві програми розвитку малого і середнього підприємництва. Подібні програми існують в кожній області України. На загальнодержавному рівні ними займається переважно Міністерство економічного розвитку і торгівлі. Проте разом з розробкою програм розвитку

Рис. 3. Перелік завдань з реалізації Стратегії МСП в Україні

Джерело: розроблено автором на основі опрацювання [11].

малого підприємництва, важливим є контроль за їх впровадженням, прозорість виділення коштів, їх цільове використання, відсутність корупції тощо.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі розпочало роботу з обласними державними адміністраціями щодо імплементації Плану заходів щодо реалізації Стратегії розвитку малого та середнього підприємства в Україні до 2020 року [11]. Так, планується, що сумісними зусиллями вони організують регіональну мережу центрів підтримки підприємства.

Пріоритетні проекти для реалізації Стратегії МСП в Україні нами зображено на рисунку 2.

Перелік завдань з реалізації Стратегії розвитку МСП в Україні на період до 2020 року, виконання яких передбачено іншими стратегічними та програмними документами, що прямо чи опосередковано впливають на розвиток малого та середнього підприємства, нами узагальнено на рисунку 3 [11].

Концепція підтримки конкурентоспроможності базується на основних принципах розвитку малого підприємства у світовій практиці, на його потенційних перевагах, а також врахо-

вує фактори та проблеми, які стримують розвиток малого підприємства в Україні, що є своєрідними "вихідними" елементами концепції з позицій її системного відображення (рис. 4).

При цьому так звані "вихідними" складовими концепції є ті елементи, що дозволяють досягти максимального ефекту на ринку, тобто забезпечити конкурентоспроможність малого підприємства (рис. 5) [4; 13].

Організаційна концепція сучасних виробничих систем малого підприємства для досягнення високого

Рис. 4. "Вхідні" елементи концепції підтримки конкурентоспроможності малого підприємства

Джерело: розроблено автором на основі опрацювання [4;13].

Рис. 5. "Вихідні" елементи концепції підтримки конкурентоспроможності малого підприємництва

Джерело: розроблено автором на основі опрацювання [4; 13].

рівня конкурентоспроможності продукції та його розвитку повинна спиратися на інструменти державної інноваційно-інвестиційної політики. У свою чергу, формування інформаційно-інноваційної складової повинно спиратися на інноваційний кадровий потенціал країни (окремого регіону) і залучення найпрофесійніших у науковому плані фахівців для вирішення конкретних завдань, що відповідають стратегічним цілям сучасного малого підприємництва.

Отже ефективний розвиток малого підприємництва залежить від прояву системних властивостей. Якщо всі елементи підприємства не формують собою єдину систему, воно не має змоги конструктивно розвиватися. Оцінка прояву кожної системної властивості дозволяє діагностувати злягодженість роботи всіх елементів всередині підприємства й управляти розвитком малого підприємництва.

Вивчення впливу факторів економічного зростання малого підприємництва на конкурентоспроможність малого підприємництва згідно з рисунком 6, дозволило зробити висновок, що саме мале підприємництво є найбільш гнучкою організаційною формою економіки при використанні трудових ресурсів суспільства, тобто доз-

воляє всесторонньо й ефективно використовувати його трудовий потенціал.

Основною ціллю суб'єктів малого підприємництва є робота на свій спеціалізований і локальний ринок товарів і послуг та підвищення його конкурентоспроможності. Тобто такі категорії, як "економічне зростання" та "конкурентоспроможність" малого підприємництва є взаємозалежними, оскільки їх оцінювання може здійснюватися за такими двома спрямуваннями, як кількісні зміни у виробництві та структурні зміни в економіці.

Ця форма господарської діяльності найкраще враховує досягнутий рівень суспільного розподілу праці та відкриває перспективи для розвитку інноваційної економіки. Тобто забезпечується підвищення ефективності малого підприємництва за рахунок залучення місцевих трудових ресурсів у відтворювальний процес (через удосконалення якісних параметрів робочої сили) та створення нових видів продукції (через скорочення витрат обігу та оптимізацію попиту і пропозицій).

Однак зауважимо, що виокремлені фактори впливу малого підприємництва на зростання національної економіки набувають особливого значення в періоди економічних криз, як на сьогодні, оскільки це дозволяє

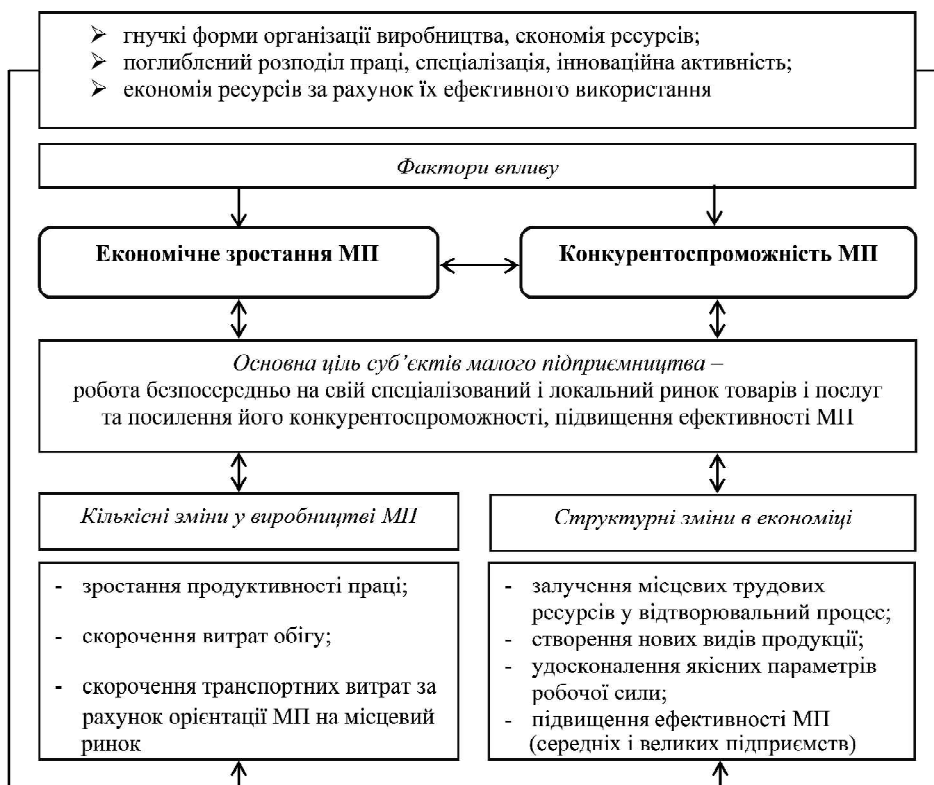

Рис. 6. Вплив факторів економічного зростання малого підприємництва на його конкурентоспроможність

Джерело: розроблено автором на основі опрацювання [4; 14].

зберегти трудовий потенціал суспільства та підвищити його якість, а також добитися економії всіх видів ресурсів за рахунок їх ефективного використання.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

У результаті дослідження шляхів підвищення та моделей оцінювання ефективності державної політики сприяння та підтримки розвитку конкурентоспроможності малого підприємництва в Україні нами було зроблено ряд наукових висновків, які потребують подальших досліджень та є такі:

1. Ефективність діяльності суб'єктів сучасного малого підприємництва в економіці України значно нижче їх ефективності в країнах з розвинутою економікою. Процес формування і взаємодії підприємств з органами влади, суб'єкта регіонального і муніципального рівнів залишається епізодичним, недостатньо результативним і не спирається в повній мірі на наукові підходи.

Так, інноваційне мале підприємництво в Україні перебуває на етапі становлення під негативним тиском несприятливого зовнішнього середовища, і, головним чином, зриву попиту на інноваційні продукти. Останнім часом, з'являються багато організацій, що реєструють ідеї або рекламують інновації, але досвіду в цій сфері вітчизняні підприємці майже не мають. Головною проблемою є пасивний підхід до реалізації науково-технічних проектів, брак необхідного комплексу послуг із просування ідеї на ринок. З цього можна зробити висновки, що інноваційне мале підприємництво вимагає власної організації управління діяльністю і питання розвитку інноваційних продуктів на вітчизняному ринку залишається відкритим та потребує подальшого вивчення та досліджень [15].

2. Конкурентоспроможність як сучасний інструмент оцінювання політики держави щодо стимулювання розвитку малого підприємництва дозволяє поглибити розуміння ефективності державної політики. В цьому контексті більш глибоких досліджень потребують питання розроблення системи оцінювання ефективності, створення комплексної системи відомчого та міжвідомчого планування і проектного управління за цілями і результатами діяльності інституцій, розроблення ключових вимірних показників ефективності та результативності діяльності органів виконавчої влади щодо стимулювання розвитку малого підприємництва відповідно до стратегічних цілей держави.

3. Стимулювання розвитку малого підприємництва в Україні сприятиме не тільки підвищенню ефективності функціонування національної економіки, але й вирішенню ряду нагальних соціальних проблем, у першу чергу, проблеми безробіття завдяки створенню нових робочих місць і запобіганню трудовій міграції, у тому числі при циклічних спадах і структурних зрушеннях у вітчизняній економічній ситуації. В Україні на початок квітня 2018 року офіційно зареєстровано 366,9 тис. безробітних, що становить 1,4 % населення працездатного віку та 2,1 % економічно активних громадян. Слід зазначити, що кількість відкритих вакансій є майже в 4 рази меншою — 83,8 тис.

Тому підтримка та розвиток малого підприємництва в Україні пов'язані насамперед із приведенням економіки до нового рівня відповідності реаліям сьогодення та формування середнього класу суспільства (після споживання ще мають заощадження). Оскільки загальновідомо, що саме ця категорія населення становить більшу кількість та основний важіль платників податків. Ще Платон у свої працях передбачав, що "середній клас" забезпечить утримання інших верств населення — як правителів держави, так і воїнів. Як показує досвід систем оподаткування інших країн, наприклад США, 80% населення становить середній клас, який здебільшого є підприємцями і, відповідно, платниками податків, що забезпечують наповнення дохідної частини бюджетів. У нашій державі для порівняння цей показник сягає 10—15%. Саме вирішення цього завдання повинне стати одним із основних у вітчизняних стратегіях економічного розвитку найближчих десяти років.

4. Організація фінансової підтримки малого підприємництва забезпечується за допомогою кредитування малих підприємств комерційними банками. Проте кредитування малих підприємств комерційними банками в Україні знаходиться на низькому рівні розвитку. Ця ситуація примушує шукати додаткові джерела фінансування в якості звернення до спеціальних державних установ або неприбуткових організацій для кредитування і фінансування малого підприємництва, або запровадження кредитування малого підприємництва банками під гарантії бюджетних коштів за наявності законодавчого регулювання. Все це лише ускладнює фінансову ситуацію МСП, і говорить про небажання зі сторони держави виконання практичних дій щодо способів фінансування малого підприємництва.

5. Опираючись на світовий досвід, запропоновано оптимізувати індикатори підприємницької активності за класифікацією групи індикаторів та критеріїв їх оцінки, які допоможуть доповнити список показників розвитку малого підприємництва, що входять у систему оцінки ефективності державних і регіональних програм підтримки МСП в Україні і в зарубіжній практиці. Класифікацію доповнено індикатори підприємницької активності показниками за соціальним ефектом, за інтенсивністю використання потенціалу МП у виробничих процесах, показником затрачених ресурсів як індикатора інвестиційної активності. Запропоновані в роботі індикатори можуть стати критеріями оцінювання при публікації додаткових статистичних показників відповідальних органів державного і місцевого управління, що забезпечить можливість збагатити інформацією різні категорії зацікавлених користувачів про підприємницьку активність учасників мережі малого підприємництва.

Література:

1. Дєєва Н.Е., Хмурова В.В. Публічно-приватне партнерство: інтереси зацікавлених сторін / Н.Е. Дєєва, В.В. Хмурова // Економіка України. № 9 (682). — Державне під-во "Економіка України", 2018. — С. 99—111.
2. Король С.Я. Соціально відповідальне підприємство: поняття, ідентифікація, рівні / С.Я. Король // Економіка України. № 6 (679). — Державне під-во "Економіка України", 2018. — С. 69—83.
3. Зубчик О.А. Методологічні аспекти оцінювання державної політики: "конкурентоспроможність" і "полі-

тичний час" / О.А. Зубчик // Держава та регіони. Серія: Державне управління, 2018. № 2 (62). С. 12—16.

4. Безус П.І. Управління конкурентоспроможністю організації в умовах євроінтеграції / П.І. Безус, В.І. Терещенко // Технології та дизайн. — К.: КНУТД, 2018. — № 2 (27). — URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/td_2018_2_27.pdf

5. Лагутін В.Д. Інститути і економічні механізми стабільності та розвитку суспільства / В.Д. Лагутін // Економіка України. № 9 (682). — Державне під-во "Економіка України", 2018. — С. 13—25.

6. Корольова С.Г., Макалюк І.В. Вплив держави на розвиток підприємництва / С.Г. Корольова, І.В. Макалюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://iuf.edu.ua/wp-content/uploads/images/stories/journal/journal042018.pdf>.

7. The Global Competitiveness Report 2017—2018. [Electronic resource]. — URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf>

8. The Global Competitiveness Index. Report. The World Economic Forum. [Electronic resource]. — URL: <https://www.weforum.org/reports>

9. Багдасар'ян І.С., Сошнева Е.Н. Социальное предпринимательство: место и роль в региональной экономике инновационного развития // Фундаментальные исследования. — 2016. — № 9-2. — С. 321—324. URL: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=40742> (дата обращения: 21.01.2019)

10. Уманців Ю.М., Міняйло О.І. Економічна політика держави за умов глобальних трансформацій / Ю.М. Уманців, О.І. Міняйло // Економіка України. № 9 (682). — Державне під-во "Економіка України", 2018. — С. 37—49.

11. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року / затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 травня 2018 р. № 292-р.

12. Індекс настроїв малого бізнесу. Спільне дослідження ЛІГА:ЗАКОН та ЕВА в рамках проекту Unlimit Ukraine, Індекс настроїв малого бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/Indeks-nastroyiv-malogo-biznesu.pdf>

13. Britchenko I., Polishchuk Ye., Varnaliy Z. et al. Development of Small and Medium Enterprises: the EU and East#Partnership Countries Experience: monogr. — Tarnobrzeg: Wydawnictwo Panstwowej Wyzszej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, 2018. — 378 p.

14. Лукашова Л.В. Імперативи розвитку малого підприємництва в Україні / Л.В. Лукашова // Економіка України. — № 9 (682). — Державне під-во "Економіка України", 2018. — С. 112—122.

15. Блакита Г.В., Мельник В.В., Пурденко О.А. Інноваційна безпека приватних підприємств / Г.В. Блакита, В.В. Мельник, О.А. Пурденко // Економіка України. № 9 (682). — Державне під-во "Економіка України", 2018. — С. 60—73.

References:

1. Dieieva, N. E. and Khmurova, V.V. (2018), "Public-Private Partnership: interests of stakeholders", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9 (682), pp. 99—111.

2. Korol, S. Ya. (2018), "Socially Responsible Enterprise: concept, identification, levels", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 6 (679), pp. 69—83.

3. Zubchuk, O. A. (2018), "Methodological aspects of the evaluation of state policy: "competitiveness" and "political time", *Derzhava ta rehiony. Seriya: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2 (62), pp. 12—16.

4. Bezus, P. I. (2018), "Management organization in the competitiveness of European integration managing change in output", *Visnyk Kyivskoho Natsionalnoho Universytetu Tekhnologii ta Dyzainu* [Online], vol. 2 (27), available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/td_2018_2_27.pdf (Accessed 10 April 2019).

5. Lahutin, V. D. (2018), "Institutes and economic mechanisms of stability and development of society", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9, pp. 13—25.

6. Korol'ova, S.H. and Makaliuk, I.V. (2018), "The state's influence on entrepreneurship development", available at: <http://iuf.edu.ua/wp-content/uploads/images/stories/journal/journal042018.pdf>. (Accessed 10 April 2019).

7. The Global Competitiveness Report 2017-2018. (2018), available at: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017-2018.pdf>. (Accessed 10 April 2019).

8. The Global Competitiveness Index. Report. (2018), "The World Economic Forum", available at: <https://www.weforum.org/reports> (Accessed 10 April 2019).

9. Bahdasar'ian, Y.S. and Sochneva, E.N. (2016), "Social entrepreneurship: the place and role in the regional economy of innovative development", *Fundamental'nye issledovaniya*, vol. 9-2, [Online], available at: <http://www.fundamental-research.ru/ru/article/view?id=40742> (Accessed 10 April 2019).

10. Umantsiv, Yu. M. and Miniajlo, O.I. (2018), "Economic policy of the state in the conditions of global transformations", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9 (682) pp. 37—49.

11. Cabinet of Ministers of Ukraine (2018) "Strategy for the development of small and medium enterprises in Ukraine up to 2020", available at: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/deyaki-pitannya-realizaciyi-strategiyi-rozvitku-malogo-i-serednogo-pidpriyemnictva-v-ukrayini-na-period-do-2020-roku> (Accessed 10 April 2019).

12. LIHA: ZAKON and EBA (2018), " Small business sentiment index", available at: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/Indeks-nastroyiv-malogo-biznesu.pdf> (Accessed 10 April 2019).

13. Britchenko, I. Polishchuk, Ye. and Varnaliy, Z. (2018), *Development of Small and Medium Enterprises: the EU and East#Partnership Countries Experience*, Wydawnictwo Panstwowej Wyzszej Szkoły Zawodowej im. prof. Stanisława Tarnowskiego, Tarnobrzeg, Poland.

14. Lukashova, L.V. (2018), "Imperatives of small business development in Ukraine", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9 (682), pp. 112—122.

15. Blakyt, H.V. Mel'nyk, V.V. and Purdenko, O.A. (2018), "Innovative security of private enterprises", *Ekonomika Ukrainy*, vol. 9 (682), pp. 60—73.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2019 р.